

ni zadostna, ker se ne more na temelju čisto tehničnih razlik izdelati eksaktna delitev. Zaradi tega skuša avtorica kronološko razvrstiti to keramiko na temelju oblik. Tako deli slovansko keramiko na Švedskem na 1. posode z ostro profiliranim trebuhom ali bikonično obliko, 2. z ostro profiliranim ramenom in 3. s polkrožnim profilom. Po profilaciji ustja pa deli avtorica posode na a) z ravnim navznot upognjenim ustjem, b) z ravnim navzven upognjenim ustjem in c) z ravnim navzven iztegnjenim ustjem.

Avtorica sodi, da so keramični objekti tega tipa bili importirani z jugovzhodnega predela Baltiškega morja. V ta namen je avtorica komparirala švedsko gradivo z gradivom tako na Poljskem, v Rusiji, Šleziji itd., ter ga kljub maloštevilnosti primerov stavlja na začetek XI. stoletja, ko je ta dosegel svoj vrhunec v razvoju.

A III. tip zajema finejšo keramiko iz čiste gline, ki je od svetlo do rdečejavo in črno žgana. Temnejša keramika se nahaja v skeletnih grobovih, medtem ko je svetlejša v žganih. Ornametika je pa, kot meni avtorica, vrvičasta ornametika, izdelana v pravih, včasih pa tudi v valovitih in cikcakastih črtah. Oblike posod so pa ali podolgovate ali pa imajo okroglo oziroma plitko dno.

Skeletni in žgani grobovi, v katerih je ta keramika najdena, pa gredo v drugo polovico X. stoletja; medsebojno razmerje je 1:4. Po vsem izgleda, da je keramika te vrste bila importirana s področja vzhodno od Botniškega zaliva, t. j. iz Finske.

Domačo keramiko pa predstavlja tip A IV. To so zopet grobe posode tako po fakturi kakor tudi po oblikah. Navadno je največja periferija ali pa rame profilirano. Tudi ustje je navadno profilirano ali pa razširjeno. Pogosto so te vaze ornametirane z valovnico ali pa s pikčastimi ravnimi in poševnimi črtami. Datirajo se v IX.—X. stoletje. Ostalo gradivo, ki se nahaja v grobovih s keramiko te vrste, je revnejše od predmetov, ki se nahajajo v grobovih s keramiko ostalih tipov.

Poleg teh tipov je tudi še več drugih oblik, ki se pa popolnoma razlikujejo od dosedanjih tipov. Med njimi se nahaja tudi par pokrovov, ki se datirajo v čas okoli leta 1000.

Po mnenju avtorice je šla pot importirane keramike iz Zahodne Evrope na Švedsko čez Hedeby, one iz Finske pa čez Aalandski otok. Pot, ki jo je pa napravila slovanska keramika, je po sodbi avtorice veliko težje ugotoviti. Na vsak način sodi ona, da prihaja s predelov okoli Odre in iz Šlezije. Wolin je tu po njenem mnenju moral igrati precejšnjo vlogo od sredine X. stoletja, kakor tudi področje okoli Visle na eni strani kot proizvajalec, na drugi tudi kot posrednik.

Na koncu se avtorica ukvarja z vprašanjem, ali je ta tuja keramika prišla na Švedsko kot obrtniški produkt ali pa potom trgovine drugih produktov. Drugi slučaj bi se lahko pripisal keramiki A I. skupine, katere vrči so lahko služili kot posode za vino. Te hipoteze pa ni mogoče uporabiti pri slovanski keramiki, katera je delno delana tudi iz domače gline. Za te izdelke predvideva, da so bili izdelani ali od sem dospelih obrtnikov ali pa od stalnih slovanskih doseljencev.

Na koncu daje avtorica splošen pregled datacije keramike na Švedskem, razprostranjenost posameznih tipov, itd.

Delo avtorice je pomembno posebno za nas, kolikor smo dobili nove podatke o razširjenosti slovanske keramike ter o njenem vplivu na domačo keramiko na Švedskem. Njeno delo odlikuje izredna natančnost in osvetljevanje problematike z vseh strani. Manj pomembni za nas so sklepi in razpravljanje o vikinški ter o domači švedski keramiki, ki so pa pomembni za srednjeveško arheologijo zahodnih pokrajin.

Paola Korošec

M. L. Bernhard: Lampki starożytne. Muzeum Narodowe w Warszawie. Warszawa 1955. 382 strani, CLXV tabel.

Delu je osnova disertacija, ki je izšla leta 1939. V njej je obravnavala antične svetilke v. zbirki Narodnega muzeja v Varšavi.

Delo vsebuje najprej seznam tabel, seznam risb, seznam svetilk po številkah kataloga, pregled inventarnih števil in pregled števil po katalogu Tell Edfou. V Tell Edfu so se vršila poljsko francoska izkopavanja v letih 1937 do 1939, ki

so dala precej svetilk iz raznih obdobij. Tem seznamom sledi razlaga kratic. Avtorica našteva antične vire in nato literaturo. Literatura, ki je izšla pred letom 1959, je naštetá vsa, od poznejše pa le tista, ki je bila avtorici dostopna.

V uvodu govori avtorica najprej o varšavskih zbirkah, ki imajo pretežno vzhodni značaj, zaradi izkopavanj v Tell Edfu in zaradi nakupov na Vzhodu. Vendar vsebuje zbirka skoro vse vrste antičnih svetilk. Namen avtorice je, podati kratek pregled razvoja svetilk v antiki.

V naslednje poglavje je uvrščena terminologija za dele svetilk, za stenj itd. Nadalje govori o namenu svetilk, ki so služile v glavnem za razsvetljavo hiš, gorele pa so tudi ob raznih slovesnostih itd. V zgodovini raziskav so naštetá prva dela s to problematiko iz 17. stoletja, med kasnejšimi avtorji pa so poudarjena predvsem imena Loeschkeja, Broneerja in tudi D. Ivanyi.

V jedro dela je avtorica uvrstila zgodovinski razvoj svetilk in katalog varšavskih zbirk. V zgodovinskem pregledu govori o svetilkah starega Egipta in starega Vzhoda, Kartagine, Grčije, helenizma, Rima, Bizanca in Koptov. Najstarejši predmeti, ki bi mogli služiti za razsvetljavo, so kamena skledica iz La Madeleine in glinaste skledice iz neolitika Grčije. Svetilke starih Egipčanov, Asircev in Babiloncev so imele obliko nizkih skledic. Sorodne svetilke iz kamna ali kovine je poznala srednja minojska doba na Kreti. Glinaste punske svetilke poznamo iz Kartagine. Te imajo z uvitimi robovi izoblikovan nos za stenj.

V Grčiji se pojavljajo šele konec 7. stoletja in niso posebno pogoste. Razvijale so se od odprtih skledic z nepokritim nosom do posodic s prekritim trupom, v katerem je bila le odprtina za polnjenje olja in dolgim pokritim nosom. Grške svetilke so izdelane na lončarskem vretenu. Značilnost je tudi bleščeč lošč.

V helenizmu se lampice tipološko razvijajo dalje po raznih delavnicah helenističnega sveta. Nekatere so še izdelane na lončarskem vretenu, večina pa je že vtisnjena v kalupu. Svetilke, izdelane na vretenu, poznajo bolj oddaljeni kraji, pa tudi nekateri kraji celinske, otočne in maloazijske Grčije. Pri helenističnih svetilkah, ki so izdelane iz gline, vtisnjene v kalupe, je spodnji del razmeroma preprost, gornji pa bolj variira. Med njimi je več tipov svetilk iz Grčije, z Delosa, iz Egipta in Efeza. Posebnost so helenistične svetilke v obliki delfina in poznohelenistične iz Egipta, ki so zelo različno ornamentirane.

Prve rimske svetilke datirajo iz 1. stoletja pred n. št. in so vplivane od grških in helenističnih. V zgodnjem cesarstvu se je razširila izdelava svetilk po vsem imperiju. Avtorica opisuje najprej način izdelave, kakor nam o tem poročajo najdbe in viri. Republikańske svetilke so še oblikovane pod vplivom raznih helenističnih tipov. V avgustejskem času se pa oblikuje tipična rimska svetilka z okroglim trupom, usločnim diskom in izrazito oblikovanim nosom. V drugi polovici 1. stoletja po n. št. se povsem izgube helenistične tradicije, nos svetilk postaja daljši in je okroglo zaključen. Rimske province v 1. stoletju nimajo enotne izdelave svetilk. Močno se razvije izdelava svetilk v Grčiji 2. in 3. stoletja po n. št. Ti izdelki včasih spominjajo na predmete iz dragih kovin, okrašene z granulacijo in filigranom.

Rimske svetilke italških, vzhodnih in egipčanskih delavnic v času poznega cesarstva se navadno imenujejo krščanske. Vendar ugotavlja avtorica, da so bile v splošni rabi. Italške svetilke tega časa so preproste in okrogle, grške pa dobivajo podolgovato obliko, na Vzhodu pa žive še vedno helenistične tradicije.

Koptske svetilke so razmeroma preproste, podolgovate po helenističnih ali okrogle po rimskih vzorih. Prehod k bizantinskim oblikam tvorijo nekatere ovalne svetilke. Bizantinske svetilke so bile v uporabi v Evropi še daleč v srednji vek. V Grčiji do prihoda Turkov, v Afriki pa do prihoda Arabcev. Izdelane so v glavnem na lončarskem vretenu in je glede na obliko možno razlikovati nekaj tipov.

Ko govori avtorica o posebnih oblikah svetilk, omenja najprej glinaste svetilke s tvorniškim žigom. Vtisnjene so v kalupih, imajo okrogel trup in dolg nos s podolžnim kanalom. Izdelovali so jih v Italiji, Galiji, Germaniji in Panoniji. Za Egipt 2. in 3. stoletja po n. št. so značilne svetilke z upodobitvijo žabe. So tudi svetilke, ki so izdelane v obliki človeških glav, figuric, čelad, čolničkov, nog itd. Bronaste svetilke se od glinastih le malo razlikujejo.

V poglavje o dekoraciji svetilk uvršča avtorica urezane znake 5. in 4. stoletja pred n. št., ki imajo različen pomen. Signaturo poznajo nekatere he-

nistične in zlasti rimske svetilke. Na njih so tudi posvetila in drugi napisi. Znaki delavnic se pojavljajo od 1. stoletja pred n. št. do 3. stoletja po n. št.

Okras poznajo punske svetilke, in sicer slikanje. V Grčiji so položene, plastična dekoracija pa se pojavi s helenizmom. Rimske svetilke poznajo plastično dekoracijo diska, ročaja in ramen. Najbogateje so ornamendirani diski svetilk iz 1. in 2. stoletja po n. št. Tu so scene iz mitologije in življenja ljudi in živali. Ob koncu našteva avtorica najpogostejše uporabljene like.

Za tem je objavljen katalog svetilk varšavske zbirke. Material je tu razčlenjen na isti način kot v zgodovinskem pregledu, le da ni zastopanih svetilk starega Vzhoda in Egeje. Sledi še seznam signatur, stvarno kazalo in tabele z upodobitvijo velikega dela svetilk varšavske zbirke.

Mikl Iva

Wiadoomości archeologiczne, letnik XXII, št. 1, 2, 3—4, Warszawa 1955. 392 strani, 47 tabel in večje število fotografij, risb in skic.

Državni arheološki muzej v Varšavi izdaja pod uredniškim vodstvom Z. Rajewskega in J. Antoniewicza že izza predvojnih let svoje ugledno glasilo Arheološke vesti. Vsebina lani izšlih zvezkov je razdeljena na Razprave, Gradio, Miscellanea, Odkritja in Kroniko. Razprave obsegajo naslednje sestavke:

T. in R. Kiersnowscy: O vlogi uporabe srebra v zgodnjefeydalni Poljski v luči zaklada iz vasi Stojkowo, o. Kolobrzeg. Avtorja opisujeta delno ohranjeno zakladno najdbo srebrnih novcev in drobnih okrasnih predmetov. Angleški, danski, češki, madžarski in nemški novci pripadajo večinoma prvi polovici XI. stoletja. Zlasti nemški novci iz številnih kovnic dajejo piscema podlago za razpravljanje o ranosrednjeveški trgovini v germanskih deželah in stikih med Saksonsko in Pomorjansko. Med drugimi najdbami so podrobno obdelani kosci litega srebra kot denarne enote, fragmenti obročkov različne tehnike izdelave in provenience, srebrna plastika in drugo. Številni fragmenti srebrne žice ovratic in drugih pletenih okrasov so bili po mnenju avtorjev namenjeni za delitve na manjše kosce. Pisca podajata družbeno-gospodarsko analizo ranosrednjeveške Poljske v njenih trgovsko denarnih odnosih, pri čemer uporabljata tudi statistične preglede. Navedbe podobnih najdb okrog tega najdišča, inventar in kemična analiza zaključujejo razpravo.

Z. Rajewski: O metodi terenskih raziskovanj ranosrednjeveških vaških naselitenih skupin. Na podlagi lastnih in drugih izkušenj podaja avtor metodološko študijo o terenskih nalogah arheologa, z izjemo izkopavanj kot samostojnega, na tem mestu izpuščenega problema. Naštevamo možne vire za arheološke točke (geografsko okolje, sledovi umetnih tvorb človeka, krajevna imena, podatki o že opravljenih raziskovanjih, legende in pripovedke, analiza sodobne razvrstitve naselij in prometnih poti, etnografski relikti itd.) in metodiko arheologovega dela (pregled terena, vsestranska raziskovanja in izkopavanja). Ob analiziranju tega kolektivnega raziskovanja postavlja pisec za temelj tisto teritorialno skupino arheoloških spomenikov, ki tvori po svojih značilnostih gospodarsko-družbeno enoto in loči v tem smislu vaše in mestne komplekse najdišč. Rezultati izkopavanja v Biskupinu tvorijo pogosto osnovo teh razmotrivanj. V idealno raziskovalno ekipo na terenu sodijo po njegovem mnenju dva arheologa, fotograf in geolog-morfolog. Med dokumentarnim gradivom opozarja na važnost letalskih posnetkov kot najboljšje podlage za temeljit študij površinskih oblik. Smotrna raziskovanja nekega teritorialnega kompleksa najdišč morajo zajemati tudi iskanje materialnih virov za gradbeno in obrtno dejavnost (kamnolomi, rudniki itd.), opredeljevanje nekoč kmetijsko uporabnih površin, pri čemer lahko stare karte in katastrske mape nudijo izdatno pomoč. Temeljita razprava podarja z navajanjem vsakovrstnih nalog prepletenost arheološke vede s pomožnimi panogami pri današnji ravni znanstvenega dela.

J. Antoniewicz: Nekaj podatkov o slovansko-pruskih stikih zgodnjersrednjeveškega obdobja v luči arheoloških najdb. Avtor obravnava trgovsko-kulturne razmere na ozemlju, kjer so se že zgodaj križala pruska in slovanska ljudstva. Ob nekaterih izbranih najdbah (kalupih, preslicah, čeladah itd.) raziskuje smeri trgovskih poti, importa, medsebojne vplive in procese družbenega razvoja zgodnje fevdalizacije v XI. stoletju.